

Posudek Matyska

Posudek na diplomovou práci Jana Matysky Sňatkové migrace v městském prostředí: Náchod 1550-1750.

Diplomová práce Jana Matysky sleduje sňatkové migrace v poddanském městě Náchod v raném novověku. Je založena na statistickém zpracování matrik a svatebních smluv, zjištěné kvantitativní ukazatele pak jsou doplněny údaji kvalitativního charakteru, autor přihlíží jak k statistickým údajům, tak i příběhům individuálních aktérů.

Sňatkové migrace sice u nás už byly sledovány řadou autorů, ovšem většinou jen tak, že v rámci studia sňatečnosti jim bylo věnováno několik stránek či pouhých odstavců. Hojně takových titulů představují práce kvalifikační, z nichž práce staršího data (před digitalizací) jsou obtížně přístupné. Jan Matyska však přináší mnohem více, problému věnoval celou obsáhlou monografii, což mu umožňuje jít do větší hloubky. Vlastním východiskem práce je rozsáhlá kvantitativně zpracovaná databáze osobních údajů. Spojení kvantitativního přístupu, běžného v historické demografii, s přístupem historicko-antropologickým mu přitom umožňuje navzájem doplnit i korigovat data zjištěná na základě jedné metody.

Autor přistupuje k tématu s mimořádně rozsáhlou znalostí odborné literatury, kterou dokáže citlivě zhodnotit a její podněty využít. Přehled pramenů a literatury na počátku práce je instruktivní a vyvážený. Jsou tu ovšem některé sporné jednotliviny. Autor např. tvrdí, že se svatebním smlouvám nedostalo zasloužené pozornosti, v zásadě lze souhlasit, ale něco tu přece jen je a autor to nezmiňuje, např. diplomová práce M. Tuzarové z Upce o městysu Pecka, studie T. Siglové ad.

V literatuře o výzkumu dějin měst pak zcela postrádám Z. Wintera, pozornost by zaslužil i A. Zeman, zejména jeho první monografie o Plzni. Podotkám také, že B. Mendl nemohl ve 20. letech reflektovat přístupy školy Annales, neboť ta vznikla až na samém jejich konci. Po pravdě řečeno ale je nepřijal za své nikdy, i když byl v úzkém kontaktu s redakcí Annales. Příliš stručná je charakteristika o literatuře k přijímání měšťanů, to mělo u nás starou tradici, zejména v německé literatuře, ale i české (V. Líva pro Prahu ad.). Ne zcela přesná je i formulace, že populačnímu vývoji Náchodska se dosud nikdo nevěnoval, existuje tu dobrá diplomní práce Pavly Vondráčkové z UPce, ovšem o 19. stol. V informaci o seznamech Židů pak postrádám seznamy z 18. stol. uložené v Židovském muzeu v Praze. A k otázce stěhování do měst ve 13.-14. stol. by si zasloužila připomenout Kejřova monografie o městském právu.

Základní problém, se kterým se autor potýká, vyplynul ze skutečnosti, že sňatky byly uzavírány (a evidovány) zpravidla ve farnosti nevěsty, zatímco novomanželé pak žili v místě, kde bydlel ženich. Autor se sice snaží tento nedostatek korigovat knihami svatebních smluv, ale ty zachycují jen část sňatků, takže zůstává mnoho sporných případů. To ovšem není autorova chyba, výsledky, k nimž došel, jsou i tak mimořádně cenné a někdy i překvapivé, neboť se rozcházejí se situací známou odjinud. Poskytují přitom cenný materiál o možnostech hojně diskutovaného pohybu poddaných po třicetileté válce. Autor tu zastává vyvážené stanovisko, nevěří obecnému přijetí zásad vtělených do právních norem, ale také nepřijímá teze o naprosté volnosti pohybu poddaných.

Podle jeho zjištění 1/3 až 1/2 sňatků představovaly případy, kdy jeden ze snoubenců nepocházel z Náchoda, naprostá většina „cizinců“ žila v okruhu do 20 km a přišlo jich do města více z vesnic než z městeček V 17. století poklesl počet sňatků „přes hranice“ náchodského panství a naprostá většina sňatků se uzavírala uvnitř panství, část děveček se nevracela domů, ale vdala se ve městě, z větší dálky se pocházeli partneři hlavně u hlavní silnice, téměř chyběli partneři z Hradce Králové, ale běžně přicházeli z měst pod Orlickými horami. Cenné je i zjištění, že příchozí „nováčci“ obtížně pronikali do městských elit, s výjimkou třicetileté války a doby poválečné rekonstrukce, že migranti běžně udržovali styky se starým domovem.

Plasticky je osvětlení i fungování sňatkového trhu a úlohy družbů v něm. K výkladu výše uvedených problémů přistupuje autor uvážlivě, s výbornou znalostí literatury, v široké míře provádí komparaci s jinými městy, pokouší se vysledovat kauzální souvislosti sledovaných jevů, aniž by se ale pouštěl do nepodložených hypotéz nebo zbytečných polemik. K jeho výkladu bych měl jen dvě drobné připomínky. Nepřesná je formulace na s. 96, že r. 1579 dochází k sjednocení městského práva u nás. Severočeská města na magdeburském právu přijímají Koldína až po třiceti letech. A při úvahách o významu trhu by bývalo bylo dobré přihlédnout k Petráňovým studiím o formování trhu v Čechách a k jejich mapovým přílohám.

Závěrem bych řekl, že Matyskova práce je velmi zdařilá, přináší fundovanou představu o možnostech a mezích migrací v raném novověku, zejména pak o migracích mezi městem a venkovem. Autor dobře zvládl metodiku i rozsáhlou literaturu a věnoval práci časově mimořádně náročné úsilí heuristického charakteru. Práce je dobře strukturovaná, výklad jasný a závěry zdůvodněné. I když mám výhrady k některým dílčím formulacím nebo v mezerách, pokud jde o literaturu, velmi si práce vážím a navrhuji hodnocení „výborně“. Domnívám se rovněž, že její závěry by měly být v nějaké podobě publikovány.

V Praze 30. srpna 2018.

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc.